

Sintaksis mavzusini o'rganishda qiziqarli metod va ta'limiy o'yinlardan foydalanish

Ermetova Roza Reyimbayevna

TDYU huzuridagi M.S.Vosiqova nomidagi akademik litsey Tillar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola orqali sintaksis mavzusini o'rganishda qiziqarli metod va ta'limiy o'yinlardan foydalanishning turli usullari haqida malakaga ega bo'lasiz

Kalit so'zlar: sintaksis, metodlar, ta'limiy o'yin, interaktiv, ijodkorlik, til o'rganish.

Sintaksis (qadimgi yunoncha: σύν-ταξις - syntaxis — tuzilma, tartib, birikma) degan ma'noni anglatadi. Sintaksis bo'limida nutq birliklarini shakllantirishning muayyan tillar uchun xos bo'lgan vositalari majmui, grammatikaning so'zlarni so'z birikmalari va gaplarga, sodda gaplarni esa qo'shma gaplarga birikish usullarini o'rganuvchi, so'z birikmalari va gaplarning tuzilishi, ma'nosi, o'zaro ta'sirlashuvi hamda vazifalarini o'rganiladi.

"Sintaksis" termini so'z birikmalari va gaplarni hamda ularning tilda qo'llanishini qamrab oluvchi grammatik qurilish ma'nosini ifodalash uchun ham ishlatiladi. Tilning grammatik qurilishida Sintaksis juda katta ahamiyatga ega, chunki uning tarkibiga bevosita kishilarning muomala muloqot jarayonini amalga oshirishga yordam beruvchi sodda gap va qo'shma gap kabi til birliklari kiradi. Sodda gap muayyan voqea hodisani, qo'shma ran voqeahodisalar orasidagi aloqa munosabatni

Sintaksis mavzusini o'rganishda qiziqarli metodlar va ta'limiy o'yinlardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. O'quvchilar qoidalarini nafaqat yodlab, balki amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Interaktiv yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muloqot qilish va ijodiy izlanish ko'nikmalarini shakllantiradi. Demak, sintaksisni o'qitishda bunday metodlarni qo'llash zamonaviy ta'limning ajralmas qismi hisoblanadi.

Metod va o'yinlarning afzalliklari

- O'quvchilar mavzuni qiziqish bilan o'zlashtiradi.
- Nutqiy faollik va ijodkorlik oshadi.
- O'z fikrini mantiqan to'g'ri va izchil bayon qilish malakasi shakllanadi.
- Dars jarayonida raqobat va hamkorlik muhiti paydo bo'ladi.

Sintaksisni o'qitishda quyidagi metodlar samarali natija beradi:

“Aqliy hujum” metodi. O'quvchilarga bir nechta so'zlar beriladi va ular shu so'zlardan gap tuzishlari kerak. Har bir guruh o'z variantini taqdim etadi. Bu usul gap tuzilishini tez va ijodiy o'rganishga yordam beradi.

“Klaster” metodi. Gap turlari yoki so'z birikmalari mavzusi bo'yicha asosiy tushuncha yoziladi va undan chiqadigan tarmoqlar orqali misollar yozib boriladi. Bu o'quvchilarga mavzuni vizual tarzda yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

“Qiziqarli matn” metodi. O'qituvchi chalkash so'zlardan iborat matn beradi, o'quvchilar esa uni grammatik jihatdan to'g'ri gaplarga aylantiradilar. Bu metod nutqiy tafakkurni rivojlantiradi.

Ta'limiy o'yinlar. O'yin metodlari o'quvchilarni faol jalb qiladi va mavzuni mustahkamlashga xizmat qiladi.

“Gapni davom ettir” o'yini. O'qituvchi gapni boshlaydi, o'quvchilar esa uni navbatma-navbat davom ettiradilar. Masalan: “Men ertalab maktabga bordim, chunki ...”

“Qaysi gap turi?” o'yini. Dorskaga turli gaplar yoziladi. O'quvchilar guruhlarga bo'linib, gapning turini tezda aniqlashlari kerak.

“So'zlardan gap tuz” o'yini. O'quvchilarga so'zlar kartochkalar shaklida tarqatiladi. Ular shu so'zlardan mantiqan to'g'ri gap tuzishlari lozim.

Rol o'yinlari. Masalan, “savol-javob” asosida dialog tuzish orqali o'quvchilar sodda va qo'shma gaplarni amalda qo'llashni o'rganadilar.

Xulosa

Sintaksis mavzusini qiziqarli metodlar va ta'limiy o'yinlar orqali o'rganish nafaqat grammatik bilimlarni mustahkamlaydi, balki o'quvchilarda erkin fikrlash, muloqot qilish va ijodkorlik ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Interaktiv yondashuv dars jarayonini jonlantiradi va o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini yanada oshiradi..

Sintaksis mavzusi ko'pincha qoidaviy ko'rinishda taqdim etiladi. O'yin texnologiyalarini qo'llash orqali esa bu jarayon qiziqarli va samarali kechadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xudoyberdiyev A. **O'zbek tili sintaksisi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Qodirova M. **Til o'qitishda interaktiv metodlar.** – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Ziyayeva D. **O'zbek tili darslarida ta'limiy o'yinlar.** – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
4. Karimov A., Raximova N. **Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar.** – Toshkent: Istiqlol, 2018.
5. Internet manbalari: zamonaviy ta'lim texnologiyalari bo'yicha ilmiy maqolalar va uslubiy qo'llanmalar.